E.T.A. Hoffmann

Bjergværkerne i Falun

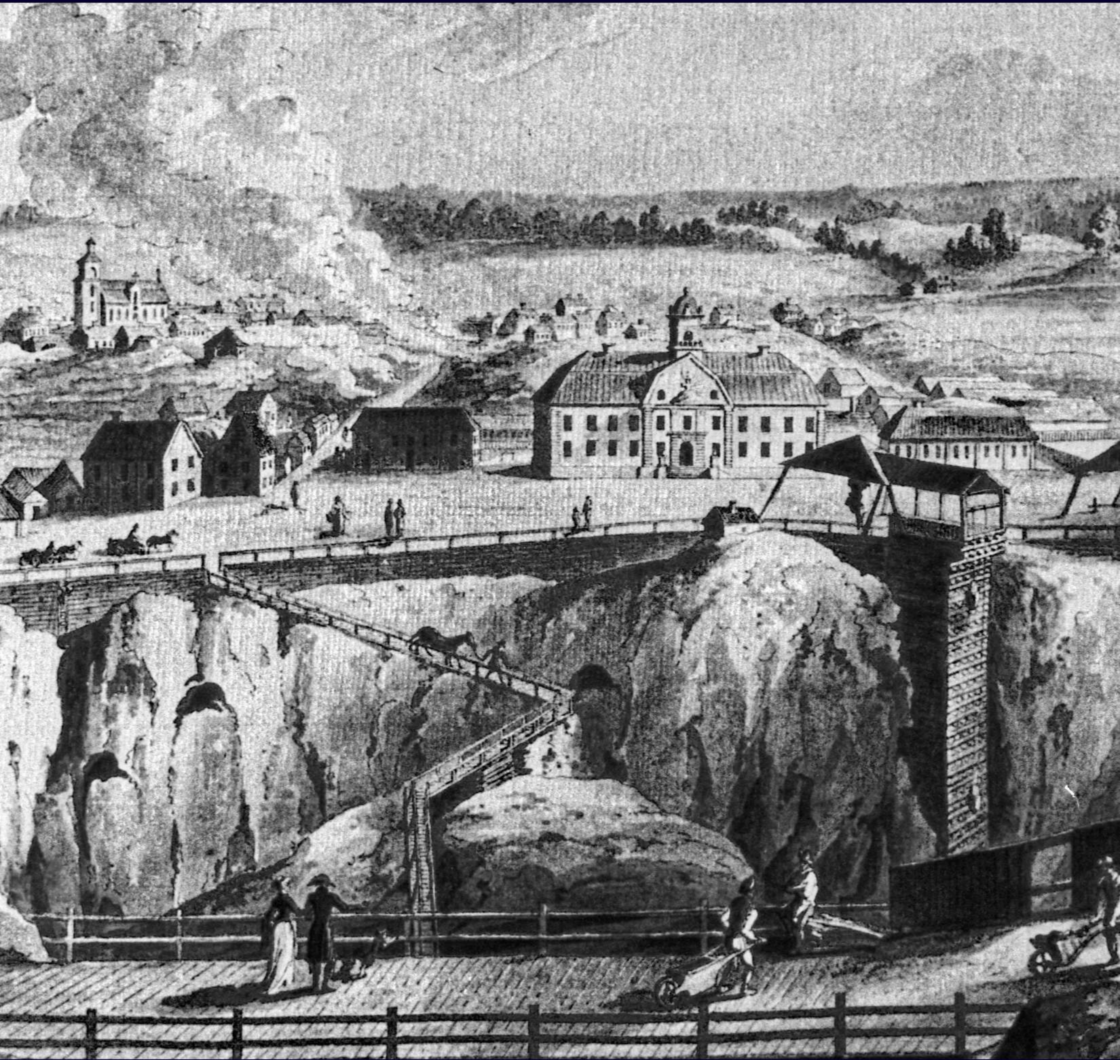

Bibliotek 1800

E. T. A. Hoffmann

Bjergværkerne i Falun

eBibliotek 1800

2022

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af E. T. A. Hoffmann: *Bjergværkerne i Falun* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of E. T. A. Hoffmann: *Bjergværkerne i Falun* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal*

context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

Bjergværkerne i Falun

En lys, solklar julidag havde alle mennesker i Göteborg samlet sig på reden. En ny ostindienfarer, der lige var vendt hjem, lå for anker og lod vimplerne og de svenske flag vaje lystigt ud i den blå luft, mens hundreder af store og små fartøjer, der var fyldt med jublende sømænd, fløj frem og tilbage på Göta-elvens spejlblanke bølger, og kanonerne på torvet sendte deres tordnende hilsen ud imod det vide hav. Herrerne af Det ostindiske Kompagni vandrede frem og tilbage ved havnen og beregnede med smilende ansigter den rige vinding, de havde fået, og havde deres hjertens glæde af at tænke på, hvorledes deres dristige foretagende nu for hvert år trivedes mere og mere, og det gode Göteborg blomstrede friskere og friskere, herligere og herligere. Alle så derfor også med glæde og fornøjelse på de brave herrer og glædede sig med dem; for med deres vinding kom der jo saft og kraft i hele byens liv.

Ostindienfarerens besætning – vel en halvandet hundrede mand – landede i mange både, der var udrustet til det, og belavede sig til at holde deres "hønsning" – det kaldes nemlig den fest, der ved den slags lejligheder fejres af skibets mandskab og som oftest varer flere dage. Spillemænd i løjerlige, brogede dragter drog i spidsen med giger, fløjter, oboer og trommer, som de rørte bravt, mens andre sang alle slags lystige viser til. Efter dem fulgte matroserne parvis; nogle, der havde jakker og hatte med brogede bånd, svang flagrende

vimpler, andre dansede og sprang, og alle sang og jublede de, så larmen gav genlyd i luften.

Således drog det muntre optog over værftet – gennem forstæderne til Haga, hvor der skulle spises og drikkes bravt i en gæstgivergård.

Dér flød nu det skønneste øl i strømme, og bæger efter bæger blev tømt. Og som det jo går, når søfolk vender tilbage fra en lang rejse – en hel del smukke piger sluttede sig snart til dem; dansen begyndte, glæden blev vildere og vildere, og jublen rasede mere og mere larmende.

Kun én eneste sømand, et rankt, smukt menneske, der vel næppe var tyve år gammel, havde listet sig bort fra tumlen og sat sig ensomt på en bænk, der stod ved gæstgivergårdens dør.

Et par matroser trådte hen til ham, og én af dem lo højt, idet han råbte: "Elis Frøbom – Elis Frøbom, er du nu igen blevet til sådan en sørgmodig nar og spilder den dejlige tid med dumme tanker? – Hør, Elis, hvis du vil bort fra vor hønsning, så må du hellere også blive helt borte fra skibet! – Du bliver alligevel ikke til en ordentlig, dygtig sømand. Mod har du nok af, og du er også tapper, når du kommer i fare, men drikke kan du slet ikke, og du beholder hellere dine dukater i lommen, end du kaster dem bort til landkrabberne! – Drik, min ven, eller Nøkken og alle trolde skal komme over dig!"

Elis Frøbom sprang hurtigt op, så på matrosen med et glødende blik, tog bægeret, der var fyldt til randen med brændevin, og tømte det i et drag. Så sagde han: "Du ser, Jons, at jeg kan drikke som én af jer, og om jeg er en dygtig sømand, det kan kaptajnen afgøre; men hold nu din mund og pak dig –

den vildskab er mig imod. – Hvad jeg bestiller her ude, kommer ikke dig ved!"

"Nå, nå," svarede Jons, "jeg véd jo, at du er fra Nerike, og de folk er alle mørke og bedrøvede og har ikke rigtig lyst til det vakre sømandsliv. – Vent blot, Elis, jeg skal sende én her ud til dig, du skal snart blive bragt bort fra denne forheksede bænk, som trolden har naglet dig til."

Det varede ikke længe, så trådte en fin, ung, smuk pige ud af gæstgivergårdens dør og satte sig ved siden af den tungsindige Elis, der atter stum og indadvendt havde sat sig ned på bænken. Man kunne godt se på pigens pynt og hele hendes væsen, at hun desværre havde viet sig til den onde lyst; men endnu havde det vilde liv ikke præget sin ødelæggende magt i hendes skønne åsyns vidunderligt blide træk. Der var ikke spor af frastødende frækhed; nej, en stille, længselsfuld sørgmodighed lå i de mørke øjnes blik.

"Elis – vil De slet ikke tage del i Deres kammeraters glæde? – Er De slet ikke glad, nu da De er kommet hjem igen og er undsluppet fra alle de farer, som havet, det bedrageriske hav, truer med; nu da De atter står på Deres fædrelands jord?"

Det sagde pigen med sagte, blid røst, idet hun slyngede sin arm om ynglingen. Elis Frøbom, der ligesom vågnede af en dyb drøm, så pigen ind i øjnene. Han greb hendes hånd og trykkede den til sit bryst; man så nok, at pigens søde hvisken var trængt ind i hans inderste hjerte.

"Ak," begyndte han endelig, lige som om han kom til sig selv. "Ak, med min glæde og lyst er det nu en gang ude. I alt fald kan jeg slet ikke deltage i mine kammeraters larmen. Gå du kun ind, mit gode barn, og syng og mor dig med de andre, hvis du

formår det; men lad den mørke, bedrøvede Elis blive alene her ude; han ødelægger dog kun al glæde for dig! – Vent lidt – jeg synes godt om dig, og du skal tænke på mig, når jeg igen er på havet."

Så tog han to blanke dukater op af lommen, trak et smukt ostindisk tørklæde frem fra brystet og gav pigen begge dele. Hun fik tårer i øjnene; hun rejste sig, lagde dukaterne på bænken og sagde: "Ak, behold dog Deres dukater, de gør mig kun bedrøvet, men det smukke tørklæde, det vil jeg bære som en kær erindring om Dem. Men – De træffer mig vist ikke igen ad åre, når De atter holder hønsning her i Haga."

Med disse ord listede pigen sig bort; men hun vendte ikke tilbage til gæstgivergården, hun skjulte sit ansigt i begge hænder og gik ud på gaden.

På ny hensank Elis Frøbom i mørke drømme, og til sidst, da jublen i gæstgivergården blev rigtig høj og vild, udbrød han: "Ak, gid jeg lå begravet på den dybeste havbund; for der gives ikke noget menneske her i verden, med hvem jeg kan glæde mig!"

"De har haft megen ulykke, unge menneske, siden De allerede nu ønsker Dem døden, nu, da De dog først rigtig skulle til at leve!" sagde en dyb, barsk stemme tæt bag ved ham. Elis så sig om og opdagede en gammel bjergmand, der med korslagte arme lænede sig til gæstgivergårdens plankevæg og så ned på ham med et alvorligt og gennemtrængende blik.

Da Elis en stund havde set på den gamle, blev han til mode, som om en bekendt skikkelse med venlig trøst trådte ham i møde i den dybe, vilde ensomhed, i hvilken han havde troet, han var fortabt. Han tog sig sammen og fortalte, at hans fader havde været en dygtig sømand, men var omkommet i samme

storm, i hvilken han var blevet reddet på vidunderlig vis. Hans to brødre var som soldater faldet i krigen, og han alene havde ernæret sin stakkels forladte moder med den rige løn, som han havde fået efter hver tur til Ostindien. For sømand, det havde han været nødt til at blive, fordi han nu en gang var bestemt til det fra barnsben af, og det havde syntes ham at være en stor lykke at kunne træde i Det ostindiske Kompagnis tjeneste. Rigere end nogen sinde før var vindingen blevet denne gang, og hver enkelt matros havde foruden sin løn fået en god sum tillige, så at han med lommen fuld af dukater sjæleglad var ilet til det lille hus, hvor hans moder boede. Men fremmede ansigter havde set på ham gennem vinduerne, og en ung kvinde, som endelig åbnede døren, og for hvem han gav sig til kende, havde berettet ham i en kold og barsk tone, at hans moder allerede var død for tre måneder siden, og at han kunne hente de pjalter, som var blevet tilbage, efter at begravelsesomkostningerne var afholdt, på rådhuset. Hans moders død sønderrev hans hjerte; han følte sig forladt af hele verden, ensom, som om han var strandet på en øde kyst, hjælpeløs og elendig. Hele hans liv på søen forekom ham som en vild, meningsløs færd. Ja, når han tænkte på, at hans moder måske var blevet plejet dårligt af fremmede folk og havde måttet dø således uden trøst, så forekom det ham ryggesløst og afskyeligt, at han i det hele taget var gået til søs og ikke hellere var blevet hjemme og havde plejet sin stakkels moder. Hans kammerater havde med magt revet ham med til denne fest, og han selv havde troet, at jublen rundt omkring, og vel også de stærke drikkevarer, ville bedøve hans smerte; men i stedet for

var han snarere blevet til mode, som om alle årer i hans bryst sprang, og han ville forbløde.

"Å hvad!" sagde den gamle bjergmand, "du kommer snart ud på søen igen, Elis, og så er din smerte forbi på kort tid. Gamle folk dør – det er nu en gang ikke anderledes – og, som du selv tilstår, det var jo kun et fattigt og besværligt liv, som din moder forlod."

"Ja," svarede Elis, "at ingen tror på min smerte, at man vel endog kalder mig enfoldig og tåbelig, det er jo netop det, der jager mig ud af verden. Til søs gider jeg ikke mere gå, det liv er mig væmmeligt. – Ellers svulmede mit hjerte, når skibet spredte sine sejl som statelige vinger og fo'r hen over havet, og når bølgerne plaskede og susede i lystig musik, og vinden peb gennem det raslende tovværk, da jublede jeg glad med mine kammerater på dækket og så – ja, når jeg havde vagt i den stille midnat, så tænkte jeg på hjemkomsten dg på min gode gamle moder, og hvordan hun ville glæde sig, når Elis var kommet tilbage. – Da kunne jeg juble ved vore gilder, når jeg havde kastet mine dukater i moders skød, og når jeg havde givet hende de smukke tørklæder eller andre sjældne varer fra fremmede lande. Når så hendes øjne strålede af glæde, når hun den ene gang efter den anden slog hænderne sammen, ganske opfyldt af fornøjelse og glæde, når hun vims trippede frem og tilbage og hentede det dejligste, som hun havde gemt til sin Elis, ja, så var jeg glad. Og når jeg så om aftenen sad hos den gamle, så fortalte jeg hende om de sælsomme folk, jeg havde færdedes blandt, om deres sæder og skikke, om alt det vidunderlige, der var hændt mig på den lange rejse. Hun glædede sig meget over det og talte atter til mig om min faders

vidunderlige farter i det højeste norden og diskede op med mangt et gyseligt sømandseventyr, som jeg havde hørt over hundrede gange, men som jeg dog ikke kunne blive ked af at høre. – Ak, hvem bringer mig denne glæde igen? – Nej, jeg vil aldrig mere ud på søen – hvad skal jeg mellem kammerater, som kun vil håne mig, og hvor skal jeg få lyst til et arbejde, som kun vil synes mig til besvær?"

"Jeg hører Dem med fornøjelse tale," sagde den gamle, da Elis tav, "ligesom jeg allerede i et par timer, uden at De så mig, har iagttaget hele Deres færd og glædet mig over den. Alt, hvad De gjorde, hvad De siger, beviser, at De har et dybt, indadvendt, fromt og barnligt sind, og en større gave kunne Himlen ikke skænke Dem. Men til sømand har De ikke duet det mindste i alle Deres levedage. Hvorledes skulle det vilde, urolige liv på havet tiltale et stille menneske som Dem, en ung mand, der er tilbøjelig til tungsind, og som er fra Nerike; for at De er det, kan jeg se på Deres ansigtstræk og hele holdning. Det er godt, at De vil opgive dette liv for bestandig, men De må dog ikke lægge hænderne i skødet. Følg mit råd, Elis Frøbom, drag til Falun og bliv bjergmand. De er ung og rask og bliver hurtigt en dygtig bjergmand og kan snart nå op til at blive opsynsmand og mere. De har en god portion dukater i lommen; sæt dem fast, tjen noget mere – De kommer såmænd vel også snart til at få part i et bjergværk. Følg mit råd, Elis Frøbom, og bliv bjergmand."

Elis Frøbom ræddedes næsten over den gamles ord. "Hvad," råbte han, "hvad er det, De råder mig til? Jeg skulle bort fra den skønne fri jord, fra den lyse, solklare himmel, der omgiver mig og glæder og bevæger mig – ned i det gyselige dyb og grave og

rode som en muldvarp efter malm og metal for den elendige vindings skyld!"

"Ja, –" udbrød den gamle fortørnet, "sådan er nu folk – de foragter, hvad de ikke formår at erkende. Den dårlige vinding! Som om alt det grusomme pineri på jordens overflade, der medføres af handel, så ædlere ud end bjergmandens arbejde, for hvis videnskab og ufortrødne flid naturen åbner sine hemmeligste skatkamre. Du taler om elendig vinding, Elis Frøbom. Det gælder vel også nok noget højere her. Når den blinde muldvarp med blindt instinkt gennemroder jorden, så kunne det dog vel være, at menneskets øje i det dybeste dyb ved grubelysets svage skær bliver mere klartseende, ja, at det endelig, idet det bliver mere og mere styrket, i de vidunderlige stens former formår at erkende afspejlingen af det, der er skjult oppe over skyerne. Du ved intet om bjergværksvæsen, Elis Frøbom, lad mig fortælle dig om det."

Med disse ord satte den gamle sig på bænken ved siden af Elis og begyndte at beskrive meget udførligt, hvorledes det gik til i bjergværkerne, og gjorde sig umage for at skildre alt rigtig tydeligt og med de mest levende farver. Han omtalte bjergværkerne i Falun, i hvilke han, som han sagde, havde arbejdet fra sin tidligste ungdom. Han beskrev den store dagsåbning med de sortbrune vægge, som man så dér; han talte om malmgrubens umådelige rigdom på de skønneste sten. Hans tale blev mere og mere levende og hans blik mere glødende. Han vandrede gennem skakterne som gennem en tryllehaves gange; stenene blev levende; fossilerne rørte sig; den underlige pyrosmalith og almandinen funklede i grubelysets skær – bjergkrystallerne lyste og flimrede mellem hinanden.

Elis lyttede opmærksomt; hans hele jeg følte sig grebet af den gamles sælsomme måde at tale på om de underjordiske vidundere, som om han stod midt imellem dem. Han følte sit bryst beklemt; han var til mode, som om han allerede var faret med den gamle ned i dybet, og som om en mægtig trolddom endnu holdt ham fast dernede, som om han aldrig mere skulle skue det venlige lys. Og dog var han atter til mode, som om den gamle havde åbnet en ny ubekendt verden for ham, til hvilken han hørte, og som om al denne verdens trolddom allerede fra hans tidligste barndom var gået op for ham i sælsomme, håbefulde anelser.

"Elis Frøbom," sagde endelig den gamle, "jeg har vist Dem alle den stands herligheder, til hvilken naturen dog egentlig har bestemt jer. Rådfør Dem nu med Dem selv og gør så, hvad Deres tanker indgyder Dem."

Dermed rejste den gamle sig hurtigt fra bænken og gik sin vej uden at hilse på Elis eller at se sig om efter ham. Snart var han forsvundet.

I gæstgivergården var der imidlertid blevet stille. Det stærke øls og brændevinens gift havde sejret. Mange sømænd var listet bort med deres piger, andre lå i krogene og snorkede. Elis, der ikke mere kunne søge ly dér, hvor han tidligere havde gjort det, fik et lille kammer, hvor han kunne sove.

Næppe havde han, træt som han var, strakt sig på sit leje, før drømmen rørte sine vinger over ham: Det forekom ham, at han sejlede i et smukt skib for fulde sejl på det spejlblanke hav, og over ham hvælvede der sig en mørk, skyfuld himmel. Men mens han nu så ned i bølgerne, erkendte han snart, at det, han havde anset for havet, var en fast gennemsigtig, funklende masse, i

hvis glans hele skibet på en vidunderlig måde flød ud, så at han stod på krystalbunden og så en hvælving af sorte, flammende sten over sig. Det var nemlig sten, hvad han først havde holdt for en skyfuld himmel. Drevet af sted af en ukendt magt skred han frem, men i dette øjeblik rørte alt sig rundt omkring ham, og som krusede bølger rejste der sig op af jorden vidunderlige blomster og planter af blinkende metal, som strakte deres blomster og blade i ranker op fra det dybeste dyb og på den skønneste måde snoede sig ind i hinanden. Grunden var så klar, at Elis tydeligt kunne se planternes rødder, men da han nu trængte dybere og dybere ned med sit blik, så han helt nede utallige skønne jomfruskikkelser, der holdt hinanden omsnoet med strålende hvide arme, og ud af deres hjerter spirede rødderne, blomsterne og planterne op, og når jomfruerne smilede, gik der en sød genklang gennem den vide hvælving, og højere og højere skød de vidunderlige metalblomster i vejret. En ubeskrivelig følelse af smerte og vellyst betog ynglingen, og i hans indre åbnede der sig en verden af kærlighed, længsel og brændende attrå. "Ned – ned til jer!" udbrød han og kastede sig med udstrakte arme ned på krystalbunden. Men denne veg for ham, og han svævede som i funklende æter. "Nå, Elis Frøbom, hvordan synes du om denne herlighed," råbte en kraftig stemme. Elis så pludselig den gamle bjergmand stå foran sig. Men mens han så på ham, blev han efterhånden til en kæmpeskikkelse, der var støbt i glødende malm. Elis blev forfærdet, men i samme øjeblik lyste det i dybet, som om det lynede, og en mægtig kvindes alvorsfulde ansigt blev synligt. Elis følte, at henrykkelsen i hans bryst steg mere og mere og blev til knugende angst. Den gamle havde slået armene om ham

og udbrød: "Tag dig i agt, Elis; det er Dronningen. Endnu kan du se opad." – Han vendte uvilkårligt hovedet og så nattehimlens stjerner lyse gennem en kløft i hvælvingen.

En blid stemme råbte hans navn som i trøstesløs sorg. Det var hans moders stemme. Han troede at se hendes skikkelse oppe ved kløftens åbning. Men det var en skøn, ung kvinde, der strakte sin hånd langt ned i hvælvingen og råbte hans navn. "Bær mig op," sagde han til den gamle, "jeg hører dog til oververdenen og dens venlige himmel." – "Tag dig i agt. Frøbom," sagde den gamle, "vær den dronning tro, som du har hengivet dig til." Men da nu ynglingen igen skuede ned i den mægtige kvindes stivnede åsyn, da følte han, at hans jeg smeltede sammen med de glimrende stene. Han skreg op i navnløs angst og vågnede fra den vidunderlige drøm, hvis fryd og forfærdelse gav stærk genklang i hans indre.

"Ja, jeg måtte vel drømme sådant noget underligt tøjeri," sagde Elis til sig selv, da han med besvær havde fattet sig. "Den gamle bjergmand fortalte jo så meget om den underjordiske verdens herlighed, så hele mit hoved er fyldt op af det. Jeg har i hele mit liv ikke været sådan til mode som nu – måske jeg stadig drømmer. – Nej, nej, jeg er vel kun syg. – Ud i det fri; søluftens friske pust vil helbrede mig."

Han mandede sig op og løb ned til havnen, hvor atter hønsningens jubel gav genlyd. Men snart opdagede han, at al fryd gik sporløst hen over ham, at han ikke kunne fastholde nogen tanke i sin sjæl, at anelser, ønsker, som han ikke formåede at nævne, krydsedes i hans indre. – Han tænkte med dybt vemod på sin afdøde moder; men så var han igen til mode, som om han længtes efter kun endnu en gang at træffe den

unge pige, der den foregående dag havde talt så venligt til ham. Og så var han igen bange for, at selv om også pigen trådte ham i møde fra denne eller hin gade, så ville det dog, når det kom til stykket, være den gamle bjergmand, for hvem han måtte ræddes, han vidste selv ikke hvorfor. Og dog ville han også gerne høre den gamle fortælle mere om bjergværkernes vidundere.

Drevet hid og did af alle disse tanker stirrede han ned på vandet. Da syntes det ham, som om de sølvklare bølger stivnede til funklende glimmer, på hvilken nu de store skønne skibe flød, som om de mørke skyer, der lige var trukket op på den lyse himmel, ville sænke sig ned og fortætte sig til en stenhvælving. – Han var atter i drømme; han så igen den mægtige kvindes alvorlige åsyn, og den længselsfulde attrås forvirrende angst greb ham på ny.

Kammeraterne rystede ham ud af hans drømmerier, og han måtte følge med. Men nu var han til mode, som om en ubekendt stemme uophørligt hviskede til ham: "Hvad vil du her – af sted, af sted, i bjergværkerne i Falun er dit hjem – dér vil du skue al den herlighed, som du har drømt om. – Af sted, af sted til Falun!"

Tre dage drev Elis Frøbom omkring i Göteborgs gader, uophørligt forfulgt af sin drøms underlige billeder, uophørligt manet af den ubekendtes stemme.

Men den fjerde dag stod Elis ved porten, gennem hvilken vejen fører til Gäfle. En høj mand gik igennem den lige foran ham. Elis troede at have genkendt den gamle bjergmand og ilede, som om han blev drevet uimodståeligt frem, efter ham

uden dog at nå ham. Rastløs vandrede han nu videre og videre frem.

Elis vidste bestemt, at han var på vej til Falun, og netop dette beroligede ham på en særegen måde, for han var sikker på, at skæbnens røst havde talt til ham gennem den gamle bjergmand, der nu også førte ham til hans mål.

I virkeligheden så han også ofte, især når han syntes, at han var usikker på vejen, den gamle pludselig træde frem af en kløft, af et tæt buskads blandt mørke klipper, og uden at se sig om vandre i forvejen, men så hurtigt forsvinde igen.

Endelig efter mange besværlige vandredage øjnede Elis i det fjerne to store søer, mellem hvilke en tyk damp steg op. Mens han klatrede op ad højen mod vest, skelnede han i røgen et par tårne og sorte tage. Den gamle stod kæmpestor for ham og pegede med udstrakt arm på dampen og forsvandt så atter blandt klipperne.

"Det er Falun," udbrød Elis, "det er Falun, min rejses mål." Han havde ret – for folk, der vandrede bag ved ham, bekræftede, at Falun lå mellem de to søer, og at han lige havde nået det bjerg, hvor den store pinge, eller malmgrubens dagsåbning, befandt sig. Elis Frøbom vandrede frem med godt mod, men da han stod ved det uhyre helvedessvælg, da stivnede blodet i hans årer, og han ræddedes ved synet af den skrækkelig vilde scene.

Som bekendt er den store dagsåbning til malmgruberne i Falun omtrent tolv hundrede fod lang, seks hundrede fod bred og et hundrede og firsindstyve fod dyb. De mørkebrune sidevægge går i begyndelsen for det meste stejlt ned ad, men så skråner de hen imod de mellemste dyb gennem uhyre

grusbunker. I disse og ved sidevæggene ser man af og til tømmerresterne af gamle skakter, der er opført på sædvanlig blokhusmaner af kraftige stammer, der er lagt tæt på hinanden og ved enden stukket ind i hinanden. Intet træ, intet halmstrå spirer i de golde, forrevne klipper. Og i underlige former, idet de ofte ligner kæmpemæssige, forstenede dyr og ofte menneskelige kolosser, knejser de takkede klippemasser rundt omkring. I afgrunden ligger der i sær forvirring mellem hinanden sten, slagger – udbrændt malm, og en evig bedøvende svovlluft stiger op fra dybet, som om den helvedesvæske blev kogt der nede, hvis damp forgifter al naturens grønne lyst. Man skulle tro, Dante var steget ned her og havde skuet Helvede med al dets trøstesløse kval, med al dets rædsel.

Da nu Elis Frøbom så ned i det uhyre svælg, kom han til at tænke på, hvad den gamle styrmand om bord på hans skib havde fortalt ham for lang tid siden: Da han en gang havde haft feber, var han pludselig blevet til mode, som om havets bølger strømmede bort, og en uendelig afgrund åbnede sig under ham, så at han så dybets skrækkelige uhyrer, der væltede sig frem og tilbage mellem tusinder af sælsomme konkylier og koraller, mellem mærkelige stene, i hæslige slyngninger, til de blev liggende stivnet med opspilede gab. Et sådant syn, mente den gamle sømand, betød, at man snart skulle finde døden i bølgerne, og han styrtede virkelig også kort efter uventet fra dækket ud i havet og var redningsløst fortabt. – Derpå tænkte Elis; for afgrunden syntes ham som bunden af havet, der var forladt af bølgerne; og de sorte sten, de løjerlige røde malmslagger syntes ham afskyelige uhyrer, der udstrakte deres

polyparme efter ham. – Netop i dette øjeblik steg der nogle bjergmænd op af dybet, og med deres mørke, grove dragt, med deres sorte ansigter så de ud omtrent som hæslige utysker, der med besvær var krøbet op af jorden og ville bane sig vej op til overfladen.

Elis gyste, og hvad der endnu aldrig var sket for den raske sømand før, han blev svimmel; det var ham, som om usynlige hænder trak ham ned i afgrunden.

Med lukkede øjne styrtede han nogle skridt af sted, og først da han langt fra åbningen atter steg ned ad bjerget og så op på den muntre, sollyse himmel, mistede han al angst for det skrækkelige syn. Han åndede atter frit og udbrød dybt fra sin inderste sjæl: "O, du mit livs herre, hvad er alle havets rædsler imod den gru, som huses dér i de øde stenkløfter. Lad stormen rase, lad de sorte skyer dukke ned i de brusende bølger, snart sejrer dog igen den skønne, herlige sol, og for dens venlige åsyn forstummer dens vilde larm; men aldrig trænger dens blik ned i disse sorte huler, og intet frisk pust vederkvæger nogen sinde brystet der nede. – Nej, til jer kunne jeg ikke slutte mig, I sorte jordorme; aldrig vil jeg kunne vænne mig til jeres sørgelige liv."

Elis agtede at overnatte i Falun og så ganske tidligt om morgenen at tage tilbage til Göteborg.

Da han kom tilbage til torvepladsen, fandt han en mængde mennesker forsamlede.

Et langt tog af bjergmænd i fuld stads, med grubelys i hænderne og spillemænd i spidsen gjorde netop holdt udenfor et stateligt hus. En stor, rank mand i sine bedste år trådte ud og så sig om med et mildt smil.

På den frie anstand, den åbne pande, de mørkeblå, lysende øjne kunne man se, at det var en ægte dalkarl. Bjergfolkene sluttede kreds om ham; han trykkede hver enkelt af dem trohjertet i hånden og sagde ham et venligt ord.

Elis erfarede på sine spørgsmål, at manden, der hed Person Dalsjø og var opsynsmand og ejer af et smukt bjergfrælse ved Stora Kopparberg. Bjergfrælser kalder man i Sverige jordegods, der bliver udlånt til kobber- og sølv-bjergværker. Ejerne af sådanne frælser har en andel i de gruber, for hvis drift de skal sørge.

Manden fortalte desuden, at bjergtinget, retsdagen, netop var endt denne dag, og at bjergmændene så drog omkring hos bjergmestrene, hyttemestrene og de ældste og overalt blev gæstfrit beværtet.

Når Elis betragtede de smukke, statelige folk med de åbne, venlige ansigter, kunne han ikke tænke på jordormene i den store pinge. Den lyse munterhed, der ligesom blussede op på ny i hele kredsen, da Person Dalsjø trådte ud, var af en hel anden art end sømændenes vilde, larmende festjubel.

Den måde, på hvilken disse bjergmænd glædede sig, gik den stille, alvorlige Elis dybt til hjertet. Han blev ubeskrivelig vel til mode, men han kunne næppe undlade at græde af rørelse, da nogle af de yngre bjergmænd istemte en gammel sang til en ganske jævn melodi, som trængte ind til sjælen, og hvori de priste bjergmandsstandens velsignelser.

Da sangen var endt, åbnede Dalsjø døren til sit hus, og alle bjergmændene trådte derind, den ene efter den anden. Elis fulgte uvilkårligt med og blev stående på dørtærsklen, så at han kunne overskue hele den rummelige forstue, i hvilken

bjergmændene tog plads på bænke. Et godt måltid stod rede på et bord.

Nu gik den bageste dør lige over for Elis op, og en skøn, festligt smykket jomfru trådte ind. Høj og rank af vækst, med det mørke hår i mange piske flettet op over issen og det nette, kønne liv holdt sammen med rige spange, kom hun skridende i den blomstrende ungdoms skønneste ynde. Alle bjergmændene rejste sig, og der gik en sagte, glad mumlen gennem rækkerne. Ulla Dalsjø – Ulla Dalsjø – hvor har Gud ikke velsignet vor brave ældste med dette skønne, fromme barn! – Især de ældste bjergmænds øjne funklede, da Ulla bød dem, som alle de andre, hånden til en venlig hilsen. Så bragte hun smukke sølvkrus, skænkede fortræffeligt øl, som man har i Falun, og rakte det til de glade gæster, idet den uskyldigste ligefremheds himmelglans strålede i hendes yndige åsyn.

Da Elis Frøbom fik øje på jomfruen, var det, som om et lyn slog ned i hans indre og fik al Himlens lyst, al elskovs smerte, al attrå, som havde ligget gemt i ham, til at blusse op. – Det var Ulla Dalsjø, der i den skæbnesvangre drøm havde rakt ham sin hånd til redning; han troede nu, at han havde gættet betydningen af sin drøm, og idet han glemte den gamle bjergmand, priste han den skæbne, der havde ført ham til Falun.

Men så igen, mens han stod på dørtærsklen, følte han sig som en fremmed, som ingen brød sig en smule om, og ønskede, at han var død, før han havde skuet Ulla Dalsjø, da han jo dog måtte forgå af kærlighed og længsel. Han formåede ikke at vende øjet bort fra den skønne jomfru, og da hun nu gik ganske nær forbi ham, nævnte han med sagte, bævende stemme

hendes navn. Ulla så sig om og fik øje på den stakkels Elis, som glødende rød i ansigtet stod der med nedslagent blik, stivnet, ikke i stand til at sige et ord.

Ulla trådte hen til ham og sagde med et sødt smil: "De er vel en fremmed, kære ven; jeg ser det på Deres sømandsansigt – men hvorfor står De sådan på tærsklen – kom dog ind og glæd Dem med os." – Så greb hun hans hånd, trak ham ind i forstuen og rakte ham et krus øl. "Drik," sagde hun, "drik, min kære ven, på et godt og gæstfrit velkommen!"

Elis var til mode, som om han drømte og var i et saligt paradis, men at han straks ville vågne og føle sig ubeskrivelig elendig. Mekanisk tømte han kruset. I dette øjeblik trådte Dalsjø selv hen til ham, og efter at han havde trykket hans hånd til venskabelig hilsen, spurgte han, hvorfra han kom, og hvad der havde ført ham til Falun. Elis følte den ædle driks varmende kraft i alle årer, og idet han så den vakre Dalsjø i øjnene, blev han glad og munter. Han fortalte, hvorledes han, en sømands søn, fra barnsben af havde været på søen, hvorledes han, efter lige at være vendt tilbage fra Ostindien, ikke havde fundet sin moder, som han havde ernæret og plejet med sin hyre, i live længere; hvorledes han nu følte sig ganske forladt i verden, og hvorledes det vilde liv på havet var blevet ham ganske imod, mens en indre tilbøjelighed drev ham mod bjergværksvæsenet, og at han ville søge at blive anbragt som bjergmand i Falun. Disse sidste ord, der stred så meget imod alt, hvad han for et øjeblik siden havde besluttet, fo'r ganske uvilkårligt ud af munden på ham; han havde en fornemmelse, som om han slet ikke kunne have sagt noget andet til Dalsjø, ja, som om han

virkelig havde udtalt sit inderste ønske, som han hidtil ikke engang selv havde troet på.

Dalsjø så på ynglingen med et meget alvorligt blik, som om han ville ransage hans inderste. Derpå sagde han: "Jeg vil ikke antage, Elis Frøbom, at det kun er letsindighed, som driver Dem bort fra Deres nuværende kald, og at De ikke i forvejen modent har overvejet alle vort håndværks møjsommeligheder og besværligheder, før De fattede den beslutning at slå Dem på det. Det er en gammel tro hos os, at de mægtige elementer, i hvilke bjergmanden færdes dristigt, tilintetgør ham, hvis han ikke anstrenger hele sit væsen for at hævde herredømmet over dem, hvis han giver andre tanker rum, som svækker hans kræfter, som han udelt skal vende mod arbejdet i jorden og ilden. Men hvis De tilstrækkeligt har prøvet Deres indre kald, og har fundet, at det virkelig findes, så er De kommet i en god stund. Der mangler arbejdere i mit bjergværk. Hvis De vil, kan De straks blive hos mig og tage derned med opsynsmanden, der vil anvise jer arbejde."

Elis følte sit hjerte svulme, da han hørte Dalsjøs ord. Han tænkte ikke mere på rædslerne i det forfærdelige helvedessvælg, som han havde set ned i. At han nu daglig skulle se den skønne Ulla, at han skulle bo under tag med hende, det opfyldte ham med fryd og henrykkelse. Han hengav sig til de sødeste forhåbninger.

Dalsjø meddelte bjergmændene, at der havde meldt sig en lærling til bjergværkstjenesten hos dem og forestillede Elis Frøbom for dem.

De så alle med velbehag på den raske yngling og mente, at han med sine ranke, kraftige lemmer var ganske født til at være

bjergmand, og han ville sikkert heller ikke vise mangel på flid og bravhed.

En af bjergmændene, der allerede var meget til års, nærmede sig og trykkede ham hjerteligt i hånden, idet han sagde, at han var opsynsmand i Dalsjøs part af gruben, og at han ville gøre sig umage for at undervise ham omhyggeligt i alt, hvad der var nødvendigt at vide. Elis måtte sætte sig ved siden af ham, og den gamle begyndte straks ved ølkruset vidtløftigt at tale om bjergmandens første arbejde. Elis kom igen til at tænke på den gamle bjergmand fra Göteborg, og mærkværdigvis kunne han næsten gentage alt, hvad denne havde sagt. – "Men hvor har De de gode kundskaber fra, Elis Frøbom?" udbrød bjergmanden ganske forbavset. – "Nå, så kan det jo ikke undgås, at I om kort tid er den dygtigste bjergmand i vor grube."

Den smukke Ulla, der vandrede frem og tilbage mellem gæsterne og beværtede dem, nikkede venligt til Elis og opmuntrede ham til at være rigtig glad. Hun sagde, at nu var han jo ikke mere fremmed, men hørte til huset. Nu var det bedrageriske hav ikke længere hans hjem; nej, det var Falun med dets rige bjerge. Ved Ullas ord åbnede der sig en hel himmel af fryd og salighed for ynglingen. Man mærkede nok, at Ulla gerne dvælede hos ham, og Dalsjø med sit alvorsfulde, stille væsen betragtede ham også med synligt velbehag.

Men Elis' hjerte bankede dog stærkt, da han igen stod ved det dampende helvedesgab og indhyllet i bjergmandsdragten, med de tunge jernbeslåede dalkarle-sko på fødderne, fo'r ned i den dybe skakt sammen med opsynsmanden. Snart var han lige ved at kvæles af de hede dampe, der lagde sig på hans bryst, snart flagrede grubelysene i det iskolde lufttræk, der

gennemstrømmede afgrunden. Dybere og dybere gik de ned, til sidst ad jernstiger, der næppe var en fod brede, og Elis Frøbom mærkede nok, at al den behændighed, som han havde erhvervet sig i at klatre som sømand, ikke kunne hjælpe ham her. Endelig stod de i det dybeste dyb, og opsynsmanden viste Elis det arbejde, som han skulle udrette her.

Elis tænkte på den skønne Ulla som en lysende engel; han så hendes skønne skikkelse svæve over sig og glemte alle afgrundens rædsler, alle det møjsommelige arbejdes besværligheder. Det stod nu engang fast i hans tanke, at kun hvis han med al sin sjæls magt og med alle de anstrengelser, som hans legeme kunne udholde, ville hengive sig til bjergværks-håndværket hos Dalsjø, kunne måske engang hans sødeste håb gå i opfyldelse, og dette var grunden til, at han på utrolig kort tid kunne måle sig med den mest øvede bjergmand.

For hver dag kom den brave Dalsjø til at holde mere og mere af den flittige og kønne unge mand, og han sagde ofte uforbeholdent til ham, at han var kommet til at holde af ham både som en dygtig bjergmand og som en kær søn. Ullas inderlige tilbøjelighed viste sig også mere og mere.

Når Elis gik til sit arbejde, og der var et eller andet farligt i gære, bad og besvor hun ham med klare tårer i øjnene om dog at vogte sig for enhver ulykke. Og når han så kom tilbage, sprang hun ham glad i møde og havde altid det bedste øl ved hånden eller en god ret rede til at vederkvæge ham med.

Elis bævede af glæde, da Dalsjø engang sagde til ham, at da han havde medført en god slump penge, så ville han med sin flid og sin sparsommelighed snart kunne komme i besiddelse af en part i bjergværkerne, og så ville sikkert ingen

bjergværksejer i Falun afvise ham, hvis han bejlede til hans datters hånd. Han havde straks haft lyst til at sige, hvor usigeligt han elskede Ulla, og at han satte alt sit livshåb til at besidde hende; men en uvilkårlig sky og endnu mere den ængstelige tvivl om, hvorvidt Ulla virkelig elskede ham, som han ofte følte, lukkede hans mund.

En gang arbejdede Elis Frøbom i det dybeste dyb indhyllet i tætte svovldampe, så grubelyset kun glimtede svagt og han næppe kunne skelne stenlagene. Da hørte han en banken fra en endnu dybere skakt, som om der blev arbejdet med et stampejern. Da den slags arbejde nu ikke ret godt var muligt i dybet, og Elis vidste, at der foruden ham ikke var kommet andre derned denne dag, da opsynsmanden havde anbragt folkene i den forreste skakt, så syntes denne banken og hamren ganske uhyggelig. Han lod hammer og jern hvile og lyttede til de hule toner, som syntes at komme nærmere og nærmere. Pludselig så han en sort skygge tæt ved sig, og da en bidende kold luftstrøm i det samme øjeblik blæste svovldampen bort, genkendte han den gamle bjergmand fra Göteborg, der stod ved hans side.

"God lykke!" råbte den gamle. "God lykke, Elis Frøbom, her nede blandt stenene. – Nå, hvordan synes du om det liv, kammerat?" – Elis ville spørge, på hvilken vidunderlig måde den gamle var kommet ned i skakten, men denne slog med sin hammer mod klippen med en sådan kraft, at jerngnisterne sprudede omkring, og det genlød i skakten som en fjern torden, og råbte så med forfærdelig røst: "Dette er en dejlig trap-gang, men du skammelige svend ser ikke andet end en trum, der næsten er så tynd som et halmstrå – her nede er du en blind

muldvarp, som metallernes fyrste for evigt vil være unådig stemt, og deroppe formår du slet intet at foretage og eftertragter forgæves det gode kobber. – Halløj! Du vil vinde Dalsjøs datter, Ulla, til hustru; derfor arbejder du her uden kærlighed og uden tanke – tag dig i agt, du falske svend, at ikke metallernes fyrste, som du forhåner, griber dig og slynger dig ned, så dine lemmer knuses mod de skarpe sten – og jeg siger dig: Ulla bliver aldrig din hustru!"

Elis blev forbitret over den gamles skammelige ord. "Hvad gør du her i min herres, Dalsjøs, skakt," udbrød han, "hvor jeg arbejder med alle kræfter, som det er mit kald? Gå din vej, som du er kommet, eller vi skal se, hvem af os her nede der først slår den andens hjerneskal i stykker." – Med disse ord stillede Elis Frøbom sig trodsigt hen foran den gamle og svingede sin jernhammer højt. Den gamle lo hånligt, og Elis så med forfærdelse, hvorledes han behændig som et egern hoppede op ad de smalle stigetremmer og forsvandt i den sorte kløft.

Elis følte sig ligesom lammet i alle lemmer; arbejdet gik ikke mere for ham, og han steg op. Da den gamle opsynsmand, der lige var kommet op af den forreste skakt, fik øje på ham, udbrød han: "For Guds skyld, hvad er hændt dig, Elis? Du ser jo så bleg og ødelagt ud som selve døden – det er vel svovldampene, som du ikke er vant til og ikke har kunnet tåle. – Nå, drik min gode dreng, det vil du have godt af." – Elis tog en ordentlig slurk brændevin af den flaske, som opsynsmanden rakte ham, og fortalte så, at han følte sig kraftigere, samt meddelte alt, hvad der var sket nede i skakten, og på hvilken måde han havde gjort bekendtskab med den gamle, uhyggelige bjergmand i Göteborg.

Opsynsmanden hørte roligt på det alt sammen, men så rystede han betænkeligt på hovedet og sagde: "Elis Frøbom, det må være den gamle Torbern, som du har mødt, og jeg mærker nu nok, at det er mere end et eventyr, hvad du fortæller om ham her. For mere end hundrede år siden fandtes der her i Falun en bjergmand, som hed Torbern. Han skal have været en af de første, som bragte bjergværks-driften i Falun rigtig i blomst, og på hans tid var udbyttet langt rigere end nu. Ingen forstod sig den gang på bjergværksdriften så godt som Torbern, der var meget dygtig i videnskaben og forstod hele bjergværksvæsenet i Falun. Det var, som om han var udrustet med en særlig, højere kraft, for alle de rigeste skakter åbnede sig for ham, og dertil kom endnu, at han var en mørk, grublende mand, som ikke havde kone og børn, ja, næppe en gang et egentligt hus i Falun og aldrig kom frem for dagslyset, men uophørligt strejfede omkring i dybet, og derfor kunne det ikke undgås, at det sagn snart fortaltes om ham, at han stod i forbund med den hemmelige magt, som råder i jordens skød og koger metallerne. Man ænsede ikke Torberns strenge formaninger, og at han uophørligt spåede ulykker, så snart ikke virkelig kærlighed til de vidunderlige sten og metaller drev bjergmanden til sit arbejde, men udvidede i havesyg begærlighed gruberne mere og mere, indtil endelig St. Hans dag i året 1687 det frygtelige bjergskred indtraf, der frembragte vor uhyre store pinge og tillige ødelagde hele værket i den grad, at det først var efter stort besvær og med megen kunst, at man kunne bringe skakterne i orden igen. Til Torbern så man ikke mere, og sikkert syntes det, at han, mens han arbejdede i dybet, var blevet begravet ved bjergskreddet. – Kort efter, mens

arbejdet stadig gik bedre og bedre, påstod bjergmændene, at de havde set den gamle Torbern i skakten, og at han havde givet dem alle slags gode råd samt vist dem de smukkeste årer. Andre havde set den gamle strejfe omkring ved pingen, idet han snart klagede vemodigt og snart rasede vredt. Andre ynglinge er som du kommet hertil og har påstået, at den gamle bjergmand har formanet dem til at lægge sig efter bjergværksvæsenet og vist dem herned. Det skete altid, når der var mangel på arbejdere. – Hvis det nu virkelig har været den gamle Torbern, med hvem du havde strid i skakten, og han har talt om en dejlig trapgang, så er det sikkert, at der findes en rig jernåre dér, som vi vil søge at efterspore i morgen – du har vel ikke glemt, at vi her kalder den jernholdige åre for trapgang, og at trum er en åre af trapgangen, som spreder sig i forskellige dele og endelig går helt fra hinanden."

Da Elis Frøbom fordybet i mange forskellige tanker trådte ind i Dalsjøs hus, kom Ulla ham ikke venligt i møde som ellers. Med nedslagent blik og, som Elis troede at bemærke, med forgrædte øjne, sad Ulla der og ved siden af hende en statelig ung mand, der holdt hendes hånd i sin og gjorde sig umage for at sige venlige og spøgefulde ting, som Ulla ikke ænsede synderligt.

Dalsjø trak Elis, der grebet af en bange anelse stirrede stift på de to, med sig ind i det andet værelse og sagde: "Elis Frøbom – du vil nu snart kunne bevise mig din kærlighed og troskab; for når jeg hidtil har behandlet dig som en søn, så vil du i fremtiden blive det i virkeligheden. Den mand, som du ser hos mig, er den rige købmand Erik Olavsen fra Göteborg. Han bejler til min datter, og jeg giver mit samtykke. Han drager med

hende til Göteborg, og så bliver du alene hos mig, Elis, som min eneste trøst i min alderdom. – Du tier, Elis; du er stum – du blegner – jeg håber ikke, at min beslutning mishager dig, at du agter dig bort fra mig, efter at min datter har forladt mig. – Men jeg hører hr. Olavsen nævne mit navn – jeg må der ind."

Med disse ord gik Dalsjø tilbage til de andre.

Elis følte sig som tilintetgjort – han fandt ikke ord, ikke tårer. I vild fortvivlelse styrtede han ud af huset. Af sted! Af sted! Lige hen til den store pinge.

Hvis den uhyre store kløft i dagslyset frembød et forfærdeligt skue, så var det nu, da natten var brudt frem og månen endnu glinsede ganske svagt, som om de øde stenmasser var en uhyre skare af græsselige uhyrer, der væltede og snoede sig som en afskyelig helvedesyngel, der tumlede sig omkring på den dampende jordbund, så op med flammeøjne og strakte sine kæmpekløer ud efter de stakkels mennesker.

"Torbern – Torbern!" råbte Elis med frygtelig røst, så at de øde kløfter gav genlyd. "Torbern! Her er jeg – du havde ret; jeg var en slet svend, siden jeg hengav mig til tåbelige forhåbninger på jordens overflade – der nede ligger min skat, mit liv, mit alt – stig ned med mig, vis mig de rigeste årer, og å vil jeg rode og bore og arbejde og aldrig mere se dagens lys! – Torbern, Torbern, stig ned med mig!"

Elis tog stål og fyrsten ud af lommen, tændte sit grubelys og steg ned i den skakt, som han havde været i den foregående dag, uden at den gamle denne gang lod sig se. Men hvor blev han ikke til mode, da han i det dybeste dyb tydeligt og klart fik øje på åren, så at han kunne skelne dens grænser og retning.

Men mens han rettede sit blik fastere og fastere mod den vidunderlige åre blandt stenene, var det, som om et blændende lys gik igennem hele skakten, og dens vægge blev gennemsigtige som det reneste krystal. Den skæbnesvangre drøm, som han havde haft i Göteborg, kom tilbage. Han så de paradisiske haver med de herligste metaltræer og planter, på hvilke luende sten hang som frugter og blomster. Han så jomfruen, han så den mægtige dronnings høje åsyn. Hun greb ham, drog ham ned ad, trykkede ham til sit bryst. Da gennemfo'r en glødende stråle hans indre, og hans bevidsthed var kun den fornemmelse, at han svømmede i en blå, gennemsigtig tåges bølger.

"Elis Frøbom – Elis Frøbom –" råbte en kraftig stemme oven fra, og genskinnet af fakler faldt ned i skakten. Det var Dalsjø selv, der kom ned med opsynsmanden for at søge efter ynglingen, som de havde set styrte af sted til pingen, som om han var vanvittig.

"Hvad gør du her ved nattetide, du ubesindige, unge menneske?" råbte Dalsjø til ham. – "Saml dine kræfter og stig op med os; hvem ved, hvad godt du kan erfare der oppe."

I dyb tavshed steg Elis op; i dyb tavshed fulgte han Dalsjø, der ikke holdt op at skænde på ham, fordi han havde udsat sig for sådan en fare.

Det var blevet højlys morgen, da de trådte ind i huset. Ulla kastede sig med et højt skrig i Elis arme og kaldte ham med de sødeste navne. Men Dalsjø sagde til Elis: "Du dåre, måtte jeg da ikke for længe siden vide, at du elskede Ulla og måske kun for hendes skyld arbejdede med så megen flid og iver i gruben? Måtte jeg ikke for længe siden opdage, at Ulla elskede dig af sit

inderste hjerte? Kunne jeg ønske mig nogen bedre svigersøn end en dygtig, flittig, brav bjergmand, end netop dig, min kære Elis? – Men at I tav, det ærgrede og krænkede mig."

"Men hvor ved du, om vi selv har vidst, at vi elskede hinanden så usigeligt?" afbrød Ulla sin fader.

"Lad det være, som det vil," vedblev Dalsjø, "jeg ærgrede mig kort sagt over, at Elis ikke talte åbent og ærligt til mig om sin kærlighed, og derfor, og fordi jeg også ville prøve dit hjerte, ordnede jeg den historie med hr. Erik Olavsen, som nær havde voldt din undergang, du vanvittige menneske – hr. Erik Olavsen er jo for længe siden gift, og dig, brave Elis Frøbom, giver jeg min datter til hustru; jeg gentager det: Jeg kunne ikke ønske mig nogen bedre svigersøn! "

Elis udgød tårer af lutter fryd og glæde.

Al livslykke kom så uventet til ham, og han måtte næsten synes, at han atter havde en dejlig drøm.

Efter Dalsjøs opfordring forsamledes bjergmændene om middagen til et glad måltid.

Ulla havde klædt sig i sin smukkeste dragt og så yndigere ud end nogen sinde før, så at alle den ene gang efter den anden sagde: "Hvilken herlig brud har ikke vor brave Elis Frøbom vundet! – Nå – Himlen velsigne dem med deres fromhed og bravhed!"

Nattens rædsler prægede endnu Elis Frøboms blege åsyn, og han stirrede ofte lige ud, som om han slet ikke havde sans for sine omgivelser.

"Hvad er der med dig, Elis?" spurgte Ulla. Elis trykkede hende til sit bryst og sagde: "Ja, ja, du er virkelig min, og nu er jo alt godt."

Midt i al den fryd var Elis undertiden til mode, som om en iskold hånd pludselig greb om hans hjerte, og en dunkel stemme sagde: "Er det da det højeste for dig, at du har erhvervet Ulla, du stakkels dåre? Har du ikke skuet dronningens åsyn?"

Han følte sig næsten overvældet af en ubeskrivelig angst; den tanke pinte ham, at han nu pludselig ville se en af bjergmændene hæve sig kæmpestor foran ham, og at han med rædsel ville genkende Torbern, der var kommet for at minde ham frygteligt om stenenes og metallernes underjordiske rige, som han havde hengivet sig til.

Og dog vidste han på den anden side slet ikke, hvorfor den spøgelsesagtige gamle var ham fjendtlig sindet, hvad i det hele taget hans bjergmandsvæsen havde at gøre med hans kærlighed.

Dalsjø mærkede nok Elis Frøboms forstyrrede væsen og tilskrev det den sorg, han havde haft, og den natlige fart i skakten. Det var ikke således med Ulla, der var grebet af en hemmelig anelse og søgte at overtale sin elskede til at sige hende, hvad det var for noget forfærdeligt, som var sket med ham, og som rev ham ganske bort fra hende. Elis var til mode, som om hans hjerte skulle briste – han kæmpede forgæves for at meddele sin elskede det vidunderlige syn, han havde haft i dybet; det var, som om en ubekendt magt lukkede hans mund, som om dronningens frygtelige åsyn skuede ud af hans indre, og blot han nævnede hendes navn, så ville alt omkring ham forstene til mørke, sorte sten, som ved synet af det forfærdelige medusahoved. – Al herlighed, som nede i dybet havde opfyldt ham med den højeste fryd, syntes ham nu som et helvede fuldt

af trøstesløs kval, bedragerisk udsmykket for at lokke på den mest ødelæggende måde.

Dalsjø befalede, at Elis Frøbom skulle blive nogle dage hjemme for ganske at komme sig efter den sygdom, der havde angrebet ham. I den tid forjog Ullas kærlighed, der nu strømmede lys og klar ud af hendes fromme hjerte, mindet om det skæbnesvangre eventyr i skakten. Elis levede ganske op i glæde og fryd og troede på sin lykke, som vel ingen ond magt mere kunne ødelægge.

Da han atter fo'r ned i skakten, forekom dybet ham helt anderledes end før. De herligste årer lå åbne for hans øjne. Han arbejdede med dobbelt iver, han glemte alt. Når han kom op på overfladen, så måtte han tænke sig om for at mindes Dalsjø og Ulla; han følte sig ligesom delt i to. Det var ham, som om hans bedre, hans egentlige jeg steg ned i jordkuglens midtpunkt og hvilede i dronningens arme, mens han søgte sit mørke leje i Falun. Når Ulla talte med ham om deres kærlighed, og hvor lykkeligt de skulle leve sammen, så begyndte han at tale om dybets pragt, om de umådelig rige skatte, der lå nedgravede der, og han kom til at tale så mærkeligt og uforståeligt, at det stakkels barn blev grebet af beklemthed, så hun slet ikke vidste, hvorledes Elis pludselig kunne have forandret sig således i hele sit væsen. – Til opsynsmanden og til Dalsjø selv talte Elis uophørligt henrykt om, hvorledes han havde opdaget de righoldigste årer – og når de så ikke fandt andet end unyttige stene, lo han hånligt og sagde, at rigtignok forstod kun han de hemmelighedsfulde tegn, den betydningsfulde skrift, som dronningens hånd indgraverede i stenene, og det var egentlig

også nok at forstå disse tegn uden at bringe det, som de meldte, frem for dagslyset.

Den gamle bjergmand så vemodigt på ynglingen, der med vildt funklende blik talte om det strålende paradis, der lyste dybt i jordens skød.

"Ak, herre," hviskede den gamle sagte til Dalsjø, "den onde Torbern har forhekset den stakkels knøs."

"Tro ikke på den slags bjergmands-eventyr, gamle," svarede Dalsjø, – "nej, det er kærligheden, der har bragt den tungsindige nerikers forstand i ulave. Lad først brylluppet være forbi, så giver det sig nok med disse årer og skatte og hele det underjordiske paradis!"

Bryllupsdagen, som Dalsjø havde fastsat, kom endelig. Allerede nogle dage i forvejen havde Elis Frøbom været mere stille, alvorlig og indadvendt end nogen sinde før, men heller aldrig havde han så ganske hengivet sig i kærlighed til den skønne Ulla som i denne tid. Han ville ikke vige fra hende et øjeblik. Derfor gik han ikke til gruberne. Han syntes slet ikke at tænke på sin urolige bjergmandsfærd, for intet ord om det underjordiske rige kom over hans læber. Ulla var ganske opfyldt af fryd, og al angst for, at de truende magter i de underjordiske kløfter, om hvilke hun ofte havde hørt de gamle bjergmænd tale, skulle lokke hendes Elis i ødelæggelse, var forsvundet, og Dalsjø sagde smilende til den gamle bjergmand: "Kan du så se, at det kun løb rundt i Elis Frøboms hoved på grund af hans kærlighed til min Ulla."

Tidligt om morgenen på bryllupsdagen – det var St. Hans dag – bankede Elis på sin bruds dør. Hun åbnede den, men fo'r forfærdet tilbage, da hun så Elis, der allerede var iført

bryllupsklæderne, men var ligbleg, mens hans øjne lynede af en mørk ild. "Jeg vil blot sige dig, min elskede Ulla," sagde han med sagte, usikker røst, "at vi står tæt ved toppunktet af den højeste lykke, som kan være forundt menneskene her på jorden. Alt er blevet åbenbaret for mig i denne nat. Nede i dybet ligger indesluttet i klorit og glimmer den kirsebærrødt funklende almandin, på hvilken vor livstavle er indgraveret, og den skal du have fra mig i brudegave. Den er skønnere end den herligste blodrøde karfunkel, og når vi, forenet i trofast kærlighed, ser ind i dens strålende lys, så kan vi tydeligt skue, hvordan vort indre er sammenvokset med de vidunderlige grene, der vokser op fra dronningens hjerte i Jordens midtpunkt. Det er kun nødvendigt at bringe den sten frem for dagslyset, og det vil jeg nu gøre – lev vel så længe, min elskede Ulla, jeg kommer snart igen."

Ulla besvor den elskede under hede tårer om dog at opgive dette drømmeriske foretagende, da hun anede, der ville ske en stor ulykke, men Elis Frøbom forsikrede, at han aldrig ville have en rolig time, hvis han ikke fik den sten, og at der slet ikke var tale om nogen som helst truende fare. Han trykkede sin elskede inderligt til sit bryst og gik.

Gæsterne var allerede samlet for at ledsage brudeparret til Kopparberg-kirken, hvor vielsen skulle finde sted, efter at der var holdt gudstjeneste. En hel skare pyntede jomfruer, der efter landets skik skulle drage i forvejen som brudepiger, lo og spøgte rundt om Ulla. Musikanterne stemte deres instrumenter og forsøgte en glad bryllupsmarch. – Det var næsten allerede middag, men endnu lod Elis Frøbom sig ikke se. Da kom pludselig nogle bjergmænd styrtende med angst og forfærdelse

i de blege ansigter og meldte, at netop i dette øjeblik havde et frygteligt bjergskred ødelagt hele den grube, i hvilken Dalsjøs part fandtes.

"Elis – min Elis – du er død –" med dette skrig faldt Ulla afmægtig om. – Først nu erfarede Dalsjø af bjergmændene, at Elis tidligt om morgenen var gået til den store pinge og faret ned; ellers havde ingen arbejdet i skakten, da alle opsynsmændene og bjergmændene var indbudt til brylluppet. Dalsjø og alle bjergmændene ilede af sted; men alle efterforskninger, selv de, der blev foretaget med den største livsfare, var forgæves. Elis Frøbom blev ikke fundet; sikkert var det, at jordskredet havde begravet den ulykkelige mellem klipperne. Således kom der elendighed og sorg over den brave Dalsjøs hus i det øjeblik, da han tænkte at berede sig hvile og fred på sine gamle dage.

Den brave Dalsjø var for længe siden død, hans datter Ulla for længe siden forsvundet; ingen i Falun vidste mere noget om de to.

Der var vel gået halvtreds år efter Frøboms ulyksalige bryllupsdag. Da hændte det, at bjergfolkene, da de forsøgte et gennemslag mellem to skakter i en dybde af tre hundrede alen, fandt liget af en ung bjergmand i vitriolvand. Da det kom op, så det ud, som om det var forstenet.

Det så ud, som om ynglingen lå i dyb søvn, så friske, så velbevarede var hans ansigtstræk, så ganske uden spor af forrådnelse hans fine bjergmandsklæder, ja, selv blomsten på hans bryst. Alle folk i nærheden samlede sig om denne yngling,

som man havde båret op fra pingen, men ingen kendte ligets ansigtstræk, og ingen af bjergmændene kunne mindes, at en eller anden kammerat var blevet begravet ved et jordskred. Man var i begreb med at føre liget videre til Falun, da en ældgammel, hvidhåret morlil kom stønnende på sine krykker langt borte fra. "Der kommer mutter Sankte Hans," råbte nogle af bjergmændene. Dette navn havde de givet den gamle, fordi de i mange år havde lagt mærke til, at hun kom hver St. Hans dag, så ned i dybet, vred sine hænder og stønnede og klagede i de vemodigste toner, listede sig omkring pingen og så igen forsvandt.

Næppe havde den gamle set den stivnede yngling, før hun lod krykkerne falde, strakte armene højt op imod himlen og i den dybeste klages mest hjerteskærende tone råbte: "Ak, Elis Frøbom – ak, min Elis – min søde brudgom!" Så krøb hun sammen ved siden af liget, greb de stivnede hænder og trykkede dem til sit gamle kolde bryst, i hvilket der endnu slog et varmt hjerte ligesom en hellig naftaild under isdække. "Ak –" sagde hun derpå, idet hun så sig om i kredsen, "ak, ingen, ingen af jer kender den stakkels Ulla Dalsjø, der var denne ynglings lykkelige brud for halvtredsindstyve år siden – da jeg med sorg og jammer drog af sted til Ornæs, da trådte den gamle Torbern mig i møde og sagde, at jeg endnu her på jorden skulle gense min Elis, som var blevet begravet under stenene på bryllupsdagen; derfor er jeg kommet her år ud og år ind og har set ned i dybet fuld af længsel og trofast kærlighed, og i dag er jo virkelig dette salige gensyn forundt mig. – Ak, min Elis, min elskede brudgom."

På ny slyngede hun de visne arme om ynglingen, som om hun aldrig ville slippe ham, og alle stod dybt bevæget rundt omkring.

Sagtere og sagtere blev sukkene, blev den gamles hulken, indtil den helt hendøde.

Bjergmændene trådte nærmere, de ville løfte den stakkels Ulla op; men hun havde udåndet sit liv ved sin stivnede brudgoms lig. Man bemærkede, at den ulykkeliges lig, som man fejlagtigt havde antaget for forstenet, begyndte at falde sammen som støv.

I Kopparberg-kirken, dér, hvor for halvtredsindstyve år siden parret skulle vies, blev ynglingens aske bisat og sammen med den hans brud, der havde været så trofast lige til døden.

Om "Bjergværkerne i Falun"

Forfatter: E. T. A. Hoffmann (1776-1822).
Org.udgave: *Die Bergwerke zu Falun*; i samlingen "*Die Serapionsbrüder*", S. Reimer Verlag, Berlin 1819. .
Denne udgave baseret på: E. T. A. Hoffmann: *Bjærgværkerne i Falun*. I serien "*Christiansens Miniaturbibliothek*", A. Christiansens Forlag, København/Kristiania 1899.
Oversætter: Johannes Magnussen (1848-1906).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter lavering af Anders Fredrik Sköldebrand: *Udsigt over Falun Gruva og byen* (1794). Her udsnit efter foto ved Bengt A. Lundberg/Riksantikvarieämbetet, CC BY 4.0).

ISBN 978-87-7979-819-9

1. ebogsudgave

© 2022 eBibliotek 1800

www.ebib1800.dk